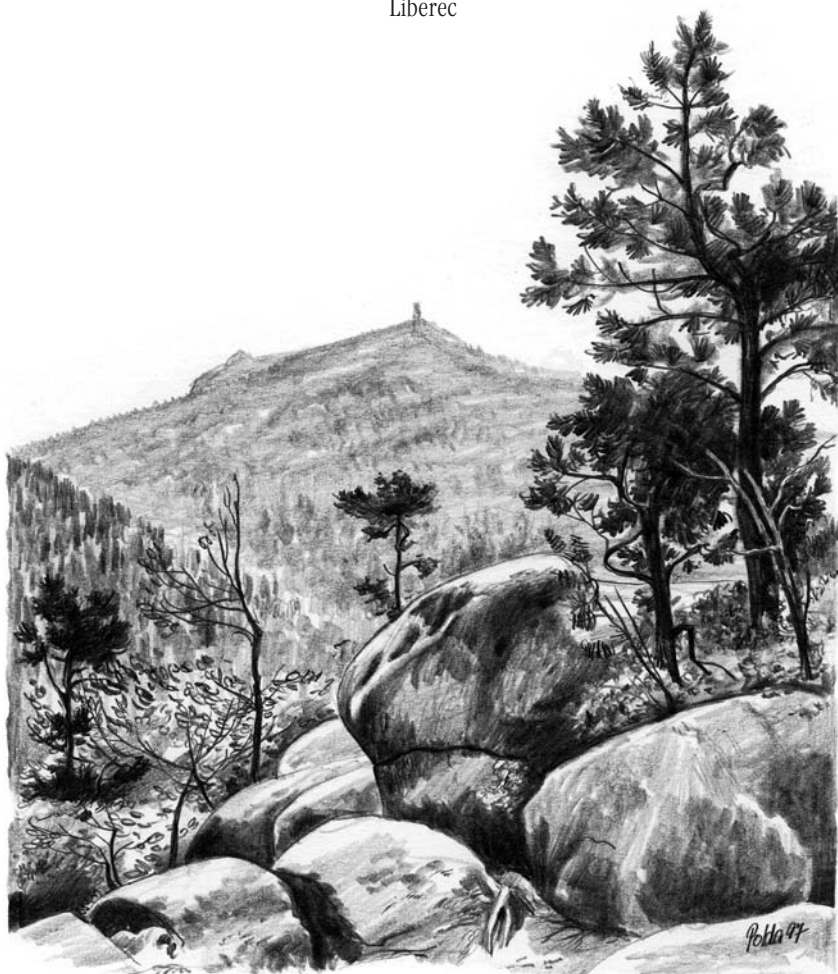

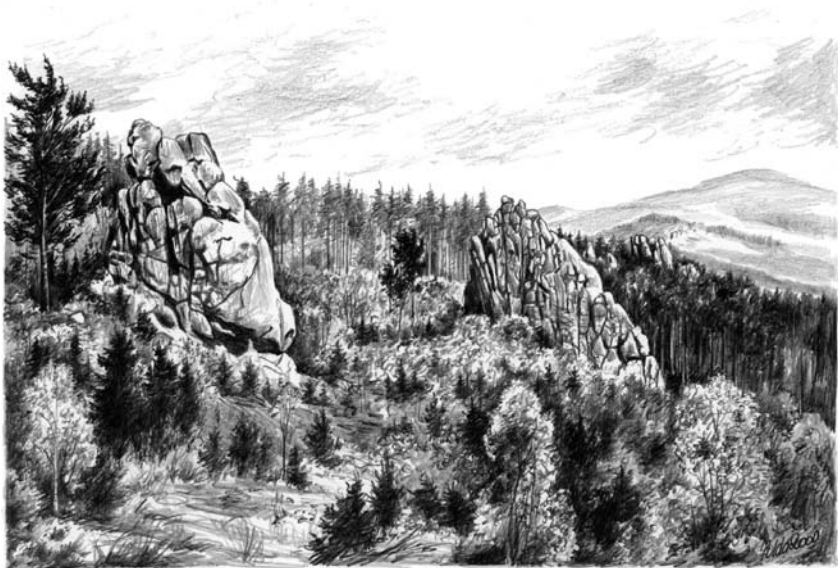
Pískovcové hory

O lezení po skalách

Marek Řeháček

Liberec

Horní skály čnící z mladého porostu

Volal jsem nervózně dolů: „Dober, dober!“ a lano se postupně napínalo až k jisticí smyčce; ruce se nepatrně klepaly, nohy také a deset centimetrů před mýma očima se zvedala skalní stěna. Pach potu se mísil s vůní skály. Prsty tápaly po jejich výčnělcích. Vysoko až k závratí, dělicí čarou mezi žitím a nežitím bylo jen modré lano. Byl červenec, dole dozrály borůvky. Nikdy jsem nebyl ani průměrným horolezcem a teď už jsem pomaličku uzrával, jako shnilá hruška. Poslední „Dober!“ a pak už jenom zoufalé „Drž!“ Ruce promáchly a následovalo prudké trhnutí, lano se napjalo v okamžiku zachycení pádu a kamarádi dole propukli v smích, když viděli, že ještě žiji. Nade mnou se mi vysmívala stěna Liberecké věže. Můj první pád v Pískovcových horách!

Horolezce leckdo považuje za bláznvy. Tahají po horách a skalách těžké rance, kamsi se zcela nesmyslně drápou a stejně tak se občas i nesmyslně zabíjejí. Mají tlapy samý sval a jizvu, rádi jedí konzervy s odpornou plechovou příchutí, vypíjejí na chatách až na dno a svádějí holky na červené svetry a černočerné historky.

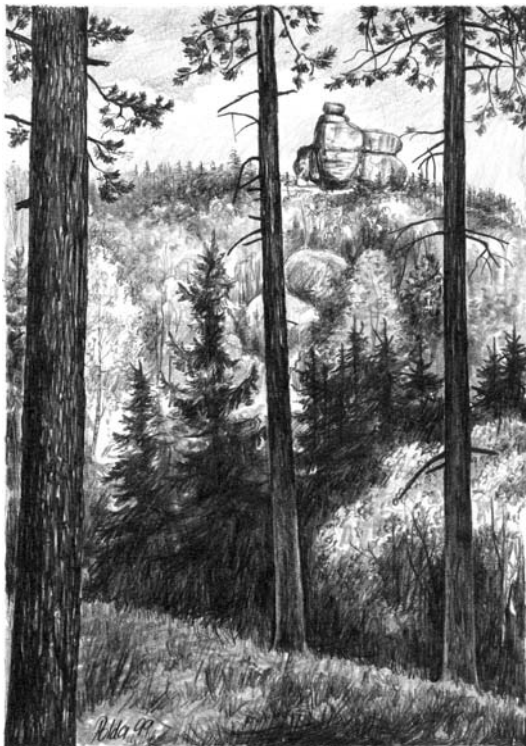
Horolezci jsou však ve skutečnosti nesmírně ušlechtilí lidé, nikde než mezi nimi nenajdeš více asketických mnichů, pivních kazatelů, fousatých filosofů, slachovitého zhmotnění lidství, schopnosti odpouštět, přátelství až do poslední minuty života. Každý, kdo se jednou spojí s ostatními pupeční šňůrou barevného lana, cvakne do smyčky svoji karabinu nebo zabodne do zledovatělého sněhu cepín, nemůže už jinak a drápe se po skalách a horách tak dlouho, dokud se nezabije, neupije nebo nedosáhne úplného nebeského klidu ve stařecké spokojenosti, která je jenom pro ty, kteří si ji nesmírně tvrdě vybojují. Na horách je nejbližze Bohu a horolezci jsou podle toho stvoření.

Jsou dva druhy horolezců. Jedni – medvědi – mohutní, s chlupatými hrudníky a rukama jako kladiva, uvázaní do lan se se skálou rvou jako s chlapem. Kdo s koho, písek se sype, rány pěsti, vítěz je vždy jen jeden. Medvědi se nejvíce hodí do velehor, do sněžných polí, jsou bratry padajících kamenů, koupou se v plesech a večer se v jejich smutných očích odráží západ alpského slunce. Je třeba mít v úctě medvědí sílu, zvláště je-li spojena s moudrostí starých horalů.

Na četných skalách Pískovcových hor však lze spíše narazit na jiné lezce: hubené, s vystouplými kostmi a šlachami, poustevníky povahou i vzhledem. Nazval bych je ptáčky, to v protikladu k medvědům. Jsou lehounčí, poletují v maličkých botičkách ve skalních římsách, tlačí prsty do voštin a drobounkých puklin tak dlouho, dokud nestanou na skalním cimbuří a nepovzdechnou si nad širým světem a nesmírně vzrušující námahou. Je mezi nimi více mužů než žen, ale spojuje je jedno: zdolávají bez nároku na potlesk hlavně ty nejtěžší stěny.

Oba druhy horolezců spojuje přátelství a láska ke skále, k její neživé duši. Je hezké pozorovat, jak lezou ve zvláštních lidských kombinacích. Ptáček – prvolezec, upevněn na lanku, poskakuje kdesi ve stěně, zatímco medvěd, bytelný dobrák, jej omotaný lanem pod skálou jistí. Až ptáček překoná všechny nástrahy a vyletí na vrchol, role si vymění a i medvědovi se na chvíli dostane ptačího rozhledu. Jindy do těžkých spár rve své mohutné dlaně jako první medvěd, zatíná pěsti a vytahuje se na nich výše a výše cestou, o které se slabšímu ptáčkoví ani nezdá. Právě proto je horolezectví spravedlivé řemeslo pro těžké i lehounké, stačí k němu kus špagátu, trocha síly a ždíbec odvahy. Nic víc, nic míň.

Dlouhé minuty dovedu sledovat horolezce na Obrvégrech; pokřikují na sebe zvláštní řečí hemžící se kramlemi, solí, frendy, wandy a hanky, a navíc – zvoní. Cink, cink – u pasu zacvaknuté karabiny z lehkých slitin do sebe narážejí a vydávají zvuk jako stříbrná lžička, když spadne na okraj porcelánového šálku. Cink, cink – nese se nad borovými lesy Pískovcových hor.

Popova skála připomíná starý hrad

Večer po setmění většina horolezců z Pískovcových hor odchází, odjíždí vlakem či autem domů, hory jsou to příliš malé na to, aby zde byli nuceni zůstat přes noc. Přesto lze najít takové, kteří to činí, zůstávají v chalupách, hostincích či lesních brložích a s vůní piva naitech vedou řeči o tatranských chatách, nejtěžších stěnách světa, hezkých holkách a alpské protěži, kterou někdo tajně utrhl. Ti nejskalnější pak chodí dál do lesů unaveni a s odřenými lokty spát do bivačů, vlhkých skalních převisů. Kraj hrádeckých pískovců je na takováto noční sídliště v porovnání s jinými skalními městy poměrně chudý, ale přesto ten, kdo jej dobře zná, ví, kam hlavu a lano složí, vyspí se i v dešti v této malé pískovcové zemi. Bivačky jsou v Krásném dole, u Popovy skály, pod Obrvégry i jinde, nejkrásnější spaní jsem však vždy míval pod převisem ve stráni naproti Popovce, někdy se tomu místu říká podle tvaru blízké skály Kladiivo. Spal jsem tam mnohokrát, v dešti s přáteli ohříval záda u ohně. Nikdy nikým nerušen. Kladiivo bylo řadu let skryto v houští a nebylo vůbec lehké je najít. Kdo o něm věděl, nepověděl. Zápiskník, který jsme v jedné z puklin zanechali, byl řadu let bez zápisů, jen málokomu se tehdy chtělo prodírat hustým mlázím.

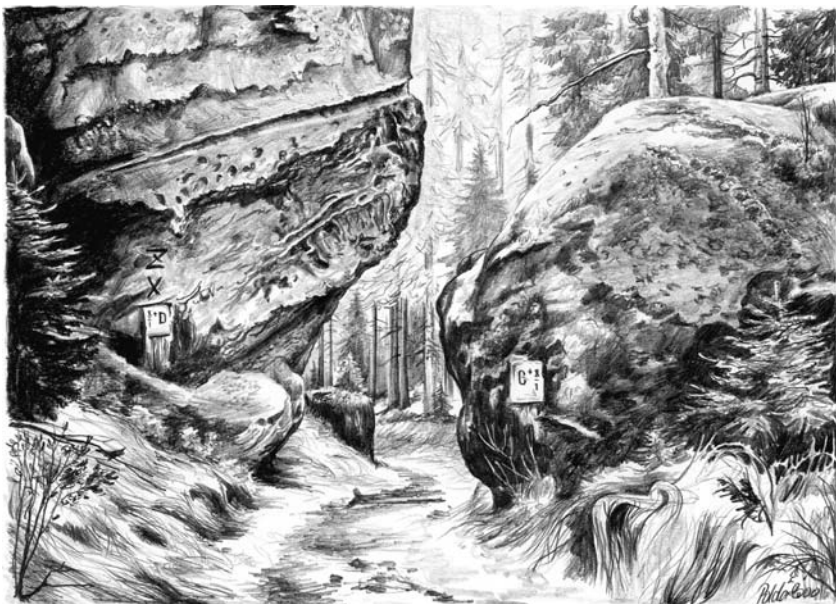
Před nedávnem těžko proniknutelné okolí bivačky zmizelo, zápisů naopak začala rychle přibývat, objevila se i sekera, spaní vystlané senem a prošlápnutý hrnec; tajemství je pryč, nemá cenu je dále sčezit. Do Kladiiva už dnes tak jako tak nikdo z horolezců spát nechodí, usídlili se v něm divocí trampové a ušlechtilé místo zaneřádili plechovými kamny, lavicemi a izolací stěn. Zmizela tak nejkrásnější probuzení, kdy jsem dlouho po procitnutí lehával pod skalou ve spacím pytli, myšlenky pomalu táhly hlavou společně s mraky nad stromy a přítomnost jiných lidí na tomto světě občas připomněla jenom malá skvrna na vrcholu Popovky – človíček toužící po časném raním výhledu – nemůže vědět, že je kýmisi zdálky pozorován.

Výstup na Fellerovu věž

Fellerovka

Je pravda, že dnes se tu a tam ke zlosti všech pravých horolezců objeví i v Pískovcových horách bambulové, co se neštítí vysekat do těžce přístupné skály umělé stupy, tlouci do stěny řady skob, nečistě lézt jištění lanem seshora přes slaňovací kruh a pak se drze podepsat do vrcholové knížky. Ale podíváme-li se do historie, zjistíme, že s tou čistotou lezení to nikdy nebylo taky úplně jednoduché. Hlavní byl vždy cíl: dostat se na vrchol! Malinký člověk proti obří a majestátné skále chtěl mít vždy pocit dobyvatele, někoho, kdo svojí silou

Skalní útvar Česká brána na zemské - dnes státní - hranici

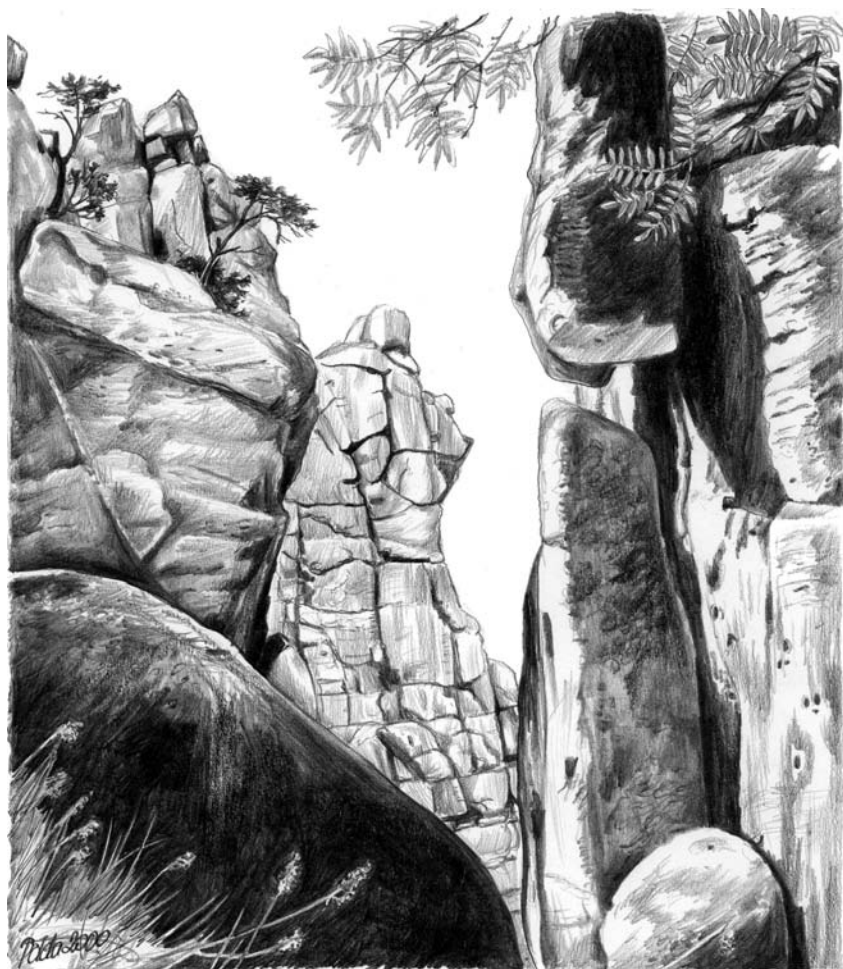
a důvtipem překonal nejen sám sebe, ale i hrozivý kámen, ze kterého mohl spadnout a zabít se. A tak do lezecky obtížné stěny Hrušky na Vraních skalách čísi ruce kdysi také vysekaly schůdečky, prvovýstupy se dělaly jen díky přehozeným lanům, někdy se dokonce pro snadnější lezení používaly i železné mačky, drásající ze skály hromádky písku.

Hezkým příkladem takového nejstaršího nespportovního výstupu je i slavné zdolání Fellerovky, nejznámější skály Lužických hor. Její hrozivá stěna s malým vrcholem strmí z hluboké šachty uprostřed Vraních skal. Celá tato bizarní skalní oblast byla ještě v druhé polovině 19. století pro horolezectví nepoznanou krajinou, bílým místem na mapě, kam kromě pár nadšených turistů zabloudili tak akorát lesníci nebo pašeráci hledající s pytli kontrabandu úkryt před landvachy. Teprve 27. června 1891 sem od Císařského údolí po dlouhém bloudění přišli horolezci Kahl a Scholze. Stáli prý na Havraním kameni a koukali s úžasem v očích do šachty mezi skalami. Kahl a Scholze však tehdy na nepojmenovanou věž nevystoupili a udělali chybu, prvovýstup mohl patřit jim! Na věž si totiž již brousil zuby žitavský profesor Theodor Feller, vášnivý turista a propagátor horských sportů. Vysokou skálu ve skupině Havraních kamenů objevil patrně ještě před Kahlem a Scholzem a společně s přáteli plánoval její pokoření. Nakonec se pod vytoženou stěnu vypravil až 17. června 1894 s několika libereckými turisty a horolezci, mezi kterými byl i velice populární Josef Matouschek, jenž pro úspěch tohoto dne nechal v Liebiegově továrně, kde pracoval, vyrobit dlouhý provazový žebřík. Dobyvatelé ve vlněných podkolenkách, kabátech a těžkých okovaných botách se nejprve vydrápali na lehčeji dostupný Vysoký havraní kámen a odtud hodili na protější věž šňůru, na kterou poté přivázali lano a pletený žebřík. Na Vysokém havraním kamenu pak vše pevně uvázali ke stromu a velkolepá akce,

kteřá předtím v Pískovcových horách neměla obdoby, mohla začít. První se vratkému žebříku svěřil sám Feller, ostatní tři horolezci prozatím vyčkávali, jen Matouschek již předem prohlašoval, že je mu sice ctí být u takovéto přelomové události, ale že nahoru jej nikdo a nic nedostane. Ve všech zatrnulo, když se houpavá lana konopného žebříku pod vahou odvážného profesorova těla propnula tak mocně, až se zdálo, že každou chvíli musí prasknout. Ale čím výše Feller stoupal, tím byli všichni dole veselejší. Nakonec stanuli na vrcholu skály, pojmenované po prvním odvážlivci, všichni čtyři horolezci a nahoře na počest svého úspěchu zaklínili dřevěnou tyč a do pukliny uložili plechovou krabičku s daty prvovýstupu. Znamý horolezec Rudolf Kauschka o tomto okamžiku později napsal: „Tak dlouho očekávaného cíle bylo i přes nespportovní prostředky nakonec dosaženo. Ale i v tomto boji byla skála přeci jen vítězem, neboť výstup znamenal také přímé přiznání, že tato naše nejsmělejší věž nemohla být dobyta bez umělých pomůcek.“

Kauschka byl ve své době přísným zastáncem čistého způsobu lezení bez provazových žebříků, umělých stupňů či zbytečných skob. U Fellera a jeho druhů sice oceňoval odvalu k prvnímu kroku, ale mnohem více vychvaloval ty, kteří na temeno skály později vystoupili jen díky svojí vlastní síle a důvtipu. Ty, kteří se stěnou nebojovali za pomoci provazů a železa, ale s pokorou ji prosili, aby jim dovolila prožít krásný okamžik na vrcholu zdoláním co nejčistěji. Podle dodnes posvátných horolezeckých pravidel tak poprvé na Fellerovku vylezli 21. května 1904 Karl Kirchof a Franz Salomon velkou trhlinou v severní stěně, nazvanou později Kirchofovův komín. Když se o jejich úspěchu dozvěděl Kauschka, sám velice úspěšný ve zdolávání skal Pískovcových hor, ihned se vydal s druhy Steppesem a Tischerem Fellerovku najít a nějakou jinou cestou také zdolat. Varianta prvovýstupu Kirchofovým komínem, obohacená však o další cestu na vrchol, dostala později název Kauschkova cesta. Kauschka, který v té době „objevoval“ Obrvěgry a skály v Jizerských horách, Dubském Švýcarsku i jinde, se jakoby přitahován magickou silou k Fellerovce stále vracel a pokoušel se o nové a nové výstupy. Na vrchol vylezl dokonce i 18. prosince 1904 za velice nepříznivých povětrnostních podmínek a jeho lano, které se při sestupu zaseklo a přetrhlo, viselo ještě nějaký čas jako připomínka těch dřevních horolezeckých dob v jedné ze spár v hrozivé stěně.

V roce 1905 se Kauschka o kráse Fellerovy věže květnatě rozepsal v libereckých novinách a od té doby k ní směřovaly doslova zástupy horolezců z Čech i Saska. Za pěkného dne 21. května 1905 poprvé slanili přes západní stěnu známí horolezci Karl Kirchof s Franzem Salomonem a uvážíme-li, že tehdy na vrcholu ještě nebyl slaňovací kruh, a tak se tvrdé konopné lano zachytávalo jen za špičaté výčnělky pískovce, pak bylo samotné slánění, končící tehdy díky neexistenci jakýchkoliv pomůcek obvykle krvavými odřeninami na krku, stehnech a zádech, hodnotným sportovním výkonem. Necelých 14 dní po tomto v horolezeckých análech zaznamenaném fenomenálním slánění, 4. června 1905, se na Fellerovku konečně vydali také hrádečtí horolezci Raimund Wolf, Franz Johne a Edwin Haft. Věž pokořili výstupem přes severní stěnu a na vrcholu vztyčili malou plechovou vlaječku, která pak tak dlouho odolávala divokým větrům, až ji nakonec sežrala rez. Šest dní po Hrádečácích se na skálu drápali také členové libereckého Alpského spolku, kteří zde upevnili ještě zinkovou krabici se silnou vrcholovou knihou, do které všichni další dobyvatelé Fellerovky zaznamenávali nové a nové výstupy. Zdá se, že týden co týden se za příznivého počasí horolezci pokoušeli o dobytí vrcholu této krásně strmé

Vraní skály s Fellerovou věží v pozadí

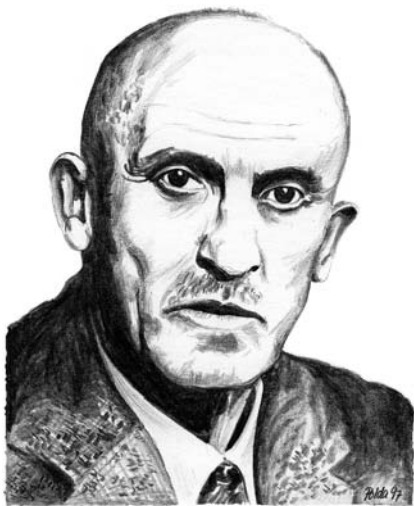
skály, která se tehdy stala jakousi „vlajkovou lodí“ pískovcového horolezectví v Lužických horách. Ze všech 461 zápisů, které byly do vrcholové knihy zaznamenány od jejího založení do 1. května 1920, kdy byla zinková schránka se značně poškozenými spisy snesena a nahrazena novou, nutno uvést alespoň fantastický výstup Rudolfa Blumricha, který 14. srpna 1905 vylezl volně bez lana celou úmornou Šachtovou stěnu.

Hrdá a dlouho nepokořená Fellerovka se však úplně vzdát nehodlala a čas od času si vyžádala svoji krvavou daň. Většinou zůstávalo jen u odřených loktů a kolen, od lan popálených zad, kapičky krve horolezců občas potřísnily jako pohanská obět usmíření pískovcovou stěnu a duch skal se uklidnil a nechal horolezce jako malé mravenečky stěnu zase nějaký čas škádlit. O smrtelných pádech nebo zmrzačených se proto bohudíky žádné

zprávy nedochovaly, v období před 1. světovou válkou se však hodně dlouho vzpomínalo na hrůzostrašný pád dobyvatele skal Czerweneho, v běžném životě váženého živnostenského inspektora. Slačoval z Fellerovky 10. října 1908, v chladivém počasí, které čistým vzduchem láká horolezce k novým výstupům za dalekými výhledy, a z neznámých příčin se zřítíl ze značné výšky dolů do šachty mezi skalami. S hlavou krvavou jak od rozšlápnutých jeřabin, zářících tou dobou v alejích podél horských cest. Na první pohled strašidelný úraz však jakoby zázrakem dopadl dobře: pan inspektor měl pouze zlámaný nos, několik odřenin a pár naražených kostí. Se svými bolístkami se pak na 14 dní uchýlil do dobré péče u hajného Hergessella v Dolním Sedle, jen na dohled od skal, na které prý ani po pádu nezanevřel.

O skalních pánech

Stovky, možná tisíce byly odvážlivců, kteří si za celé jedno století, kdy se v Pískovcových horách ve velkém leze po skalách, sáhli na temena zdejších věží. Stovky jmen, stovky dnes již dávno zapomenutých lezeckých osudů, vše pohltila černá díra minulosti, kromě několika zápisů Rudolfa Kauschky se o nejstarších horolezcích Pískovcových hor nic nedochovalo, zmizely staré vrcholové knížky, ztrouchnivěla lana, zrezivěly pradávné jističí kruhy.

Rudolf Kauschka

Několik starých jmen lze však ještě dnes nalézt u prvovýstupů zanesených v horolezeckých průvodcích. Pro budoucnost je uchováám i já, je třeba si vážit prvních dobrodruhů, kteří se jen z čisté radosti drápali s tvrdými hlavami na ještě tvrdší skály.

V manšestrových a vlněných kalhotách, omotání lany, za které by dnes již horolezec kozu neuvázal, bez karabin, barevných smyček, magnézia a krásných tleskajících holek pod stěnou.

K těm úplně nejstarším patřili Max Richter a Gustav Jahn, kteří 10. listopadu 1875 vylezli na Psí věže (Hundstürme). Jméno Theodora Feller, prvního pokořitele nejvýznamnější skály Pískovcových hor, jsem „pozlatil“ již v předchozí kapitole, k Fellerovi je však nutno přiřadit i Ferdinanda Siegmunda, Willyho Kahla, Gustava

Seidela, Heinricha Scholze, Ferdinanda Sagassera, Eduarda Hiebela, Karla Kirhhofa, Karla Gahlera, Franze Salomona, Fritze Steppese, Wilhelma Gärtnera, Rudolfa Kauschku, Rudolfa Blumricha, Maxe Tischera či Roberta Haeuslera, kteří všichni také patřili k průkopníkům horolezectví na hrádeckém pískovci. Mezi neaktivnější lezce žijící přímo

v Hrádku nad Nisou se v té době řadili Raimund Wolf, Franz Johna a Edwin Haft, kteří dosáhli i mnoha úspěchů na skalách v sousedních Žitavských horách.

Do současnosti se dochovaly pohnuté osudy jen dvou z nich. Willy Kahl, výtečný horolezec a syn prvního předsedy Německého horského spolku pro Ještědské a Jizerské hory, se nedožil ani „objevení“ Obrvégrů, zahynul plný síly potupnou bílou smrtí 8. září 1894 v lavině na alpské Marmolatě. Smutného konce se dočkal i fotograf Adolf Gahler, jeden

Josef Čihula

ze zakladatelů horolezectví na Liberecku i v Českém ráji, po němž je pojmenována jedna z nejkrásnějších věží Obrvégrů. V nejlepších letech onemocněl tehdy nevyléčitelnou duševní chorobou a zemřel v kosmonoské léčebně 1. února 1919. Daleko od svých milovaných skal byl nucen zemřít i Rudolf Kauschka, ale jeho zajímavý životní příběh vyprávím jinde.

V době od počátku století až do druhé světové války kralovaly horolezectví v Pískovcových horách tři německé lezecké spolky z Liberce. Alpenverein (Alpský spolek), Wirbelsteiner (nazvaný podle skupiny skal Wirbelsteine na úpatí Ještědu) a Empor (Vzhůru). Kluby, vedené mnohdy velice ambiciózními lezci, se leckdy předháněly v prvovýstupu a na důkaz svých úspěchů vztýčovaly na tak významných vrcholech jako na Liberecké či Fellerově věži kříže či vlajky. Přestože horolezci měli vždy sklon k samotářství a vlastním ideálům,

chodilo se mezi válkami na skály především organizovaně. Kauschka ve své knize vzpomíná, že liberečtí horolezci nejraději do Pískovcových hor jezdili v neděli vlakem do Hrádku a po prolezení dne pak končili příjemně unaveni na Černé Louži v Herknerově hostinci, kde při jablečné šťávě a jakési „Černoloužské vodě“, což snad ani nemohlo být nic jiného než špiritus nebo nějaké podřadné pivo, vysedávali a povídali a často potom museli ukrutným během honit poslední večerní vlak na rýnoltickém nádraží.

Poklidné horolezecké časy zadusila druhá světová válka, skály zůstaly někdy i mnoho měsíců opustěné, bez jediného človíčka, bez zasvištění lana, cvaknutí železné skoby. Radost z výstupu si tehdy mohl a chtěl užít málokdo, vzpomíná se jen na neúnavného českého hrádeckého lezce Josefa Zárybnického, který zdolával zdejší skály válka neválka.

Z bitev na všech frontách se z předválečných aktivních německých lezců do Pískovcových hor téměř nikdo nevrátil, část jich zašlapala smrtka se samopalem do bláta bojíš, část jich hnla v zajateckých lágrech na Rusi, ti šťastlivější se vrátili domů, aby byli vzápětí až na výjimky odsunutí. Kruhy a vrcholové knížky tiše čekaly. Hned roku 1947 však v Hrádku nad Nisou vznikl horolezecký klub, který za svou historii vystřídal několik

jmén: Sokol, Vulkan Jiskra a Slovan. Horolezectví, spojené s novými jmény, jako například Karel Trouselek, Ruda Svatoš, Jirka Křížek, Valtr a Honza Kosařovi či Mirek Chlumský, začalo postupně nabývat předválečných rozměrů, přicházeli noví a noví členové. Na Obrvégrech, které se staly nejznámějším hrádeckým skalním klenotem, byla zlezena a označena ještě i Malá Smrtka, na známých věžích byly vytvořeny nové cesty, zakládány nové vrcholové knížky. Od roku 1958 začali horolezci pořádat pravidelně každou první sobotu v listopadu pochod Hrádek – Ještěd.

Ještě předtím – roku 1953 – však padla na Pískovcové hory a jejich skály černá doba: velká část lesů a věží se ocitla za nově nataženými ostnatými dráty u německé hranice, hrádeckým lezcům tak až do jejich rozstříhání v šedesátých letech zbývaly pouze Obrvéгры a několik dalších skal. Na počátku šedesátých let se proto veškeré horolezecké úsilí soustředilo do okolí Horního Sedla. Roku 1961 vylezl Jarda Motl jako první Hrádeček od války Gahlera na Obrvégrech a jeho kamarádi okamžitě do vrcholové knížky napsali, že na jeho počest Gahlerovu věž přejmenovávají na Motlovu. Nové jméno, odmítané ostatně správcem oblasti, se nakonec neujalo. Starší lezci vzpomínají na stálé kontroly občanských průkazů a honičky s tehdejšími agilními pomocníky pohraničnicků, udavači, kteří když mohli, tak uškodili – jeden z nich dokonce v půli padesátých let prostřelil vrcholovou knížku na jedné ze skal Obrvégrů. Vypráví se i historka o jiném pomocníku pohraniční stráže, který drze přišel v hezkém dni na horolezci přeplněné Obrvéгры a pod stěnami se dožadoval okamžitého slánění všech a předložení legitimací. Neslanil prý tehdy nikdo, jen ze všech věží se ozývalo jednohlasné, jadrné zaslání tohoto trouby kamsi, horolezci jsou drsný národ a pro prosté slovo na adresu škodivých elementů nechodí daleko.

Na přelomu padesátých a šedesátých let se do lezení pustili i chlapi dnes již zvučných jmen: bratři Pepek a Jirka Zárybnický, Vašek Brandejský, Vláda Plíva, bratři Šedinové, Fredy Volkert, Jarda Žalud, Děda Martinec, Luboš Čmuchaček, J. Bistiak, Tomáš Schreier, Arnošt Kumpert, Helmut Řeháček a další, víceméně příležitostní nadšenci, pro které bylo lezení jen jednou z mnoha aktivit. Jirka Zárybnický, potomek slavného otce, který si na hrádecké skály sáhl i v těžkých dobách 2. světové války, v té době založil i dětský horolezecký oddíl, pro který získal starou dřevěnou chalupu při vstupu do Krásného dolu – bývalou Bavorovského hájovnu. Poté, co ji mladí horolezci opravili a celou dali do pořádku, nařídila tehdejší lesní správa z pochybných důvodů demolici. Horolezcům tak zůstala až do roku 1985, kdy si dostavěli chalupu na Horním Sedle, zase jenom lana, skály, modré nebe nad hlavou a divoká radost ze zdolávání skal.

Šedesátá a začátek sedmdesátých let byl pro horolezce z Hrádku zlatou dobou. V letech 1962–1964 přibývaly nové a stále těžší cesty jako na běžícím pásu. Začalo se také s důslednějším vyměňováním slaňovacích kruhů, které byly leckdy v katastrofálním stavu. „Kruh na Hrušce držel doslova silou vůle,“ vzpomíná Jirka Zárybnický, „a slaňovací kruh na Tuleních byl zase zaklíněn rozeschlým dřevem a vypadával. Než jsme na něm mohli slánit, museli jsme jej pomočit a když pak dřevo nabobtnalo, teprve jakž takž držel.“ Roku 1967 jelo několik horalů z Hrádku na 1. zahraniční zájezd do Julských Alp. Předtím bylo možné se dostat maximálně na tatranské expedice nebo „načerno“ do Žitavských hor. O tajném lezení na Oybině, nočních útěcích před východoněmeckou policií a pašování lyží a dlaždíček v krosnách přes hranice přímo pod očima pohraničnicků se mezi hrádeckými horolezci vyprávějí dlouhatánské historie.

Skála Podkova ční vysoko nad Skalním divadlem

V sedmdesátých letech se ve vrcholových knížkách stále častěji začínají objevovat i jména Petra Vinklárka, Miloše Rubína, Josefa Škubly, Jirky Nováka, Jirky Kopenického, Jirky Svatoše, Vládi Sojky, Jirky Paseky, Josefa Sulkeho a Mirka Mitnyika. Roku 1976 se také poprvé běžel horolezecký Běh Císařským údolím, zvláštní závod plný potu a krásných skal, odrážejících se v očích funicích běžců.

Prozatím poslední aktivní generaci hrádeckých lezců reprezentují například Vráta Votýpka či Honza a Petr Červeňové. Kruh se uzavřel, přes sto let hrádeckého horolezectví je prozatím u konce. Začalo provazovým žebříkem a končí nejčistší technikou, radostí z překonání sama sebe a obtížných cest, o kterých se panu profesorovi Fellerovi ve vlněném kabátě a klobouku ani nezdálo.

Ale skály a věže Pískovcových hor nepatřily po válce jenom lezcům z Hrádku nad Nisou a okolí, za lezením sem dojížděli také horalé z Liberce, Jablonce nad Nisou, Frýdlantu, Mimoně, Chřibské a řada chlapů z německých oddílů zpoza hranice. Předválečnému skalnímu kavalírovi Kauschovi se v lásce ke skalám a v četnosti výstupů vyrovnali především liberečtí lezci Josef Čihula a Miroslav Machovič. Přátelé jim říkali Joska a Puňta. Lezli ty nejtěžší stěny, někdy spolu, jindy se svými kamarády – bratry Ginzelovými, Volodou Maděrou, Tomášem Melicharem, Jirkou Strnadem, Bohoušem Čechlovským, Jiřím Šimonem a řadou dalších. Joska Čihula byl znám jako vynikající spárař, mohutný chlap s uzlovatými prstama, Puňta byl zase typickým představitelem horolezce – ptáčka. Stejně jako Kauschka skončili ale i oni smutně, dokonce velesmutně. Josef Čihula zahynul v únoru 1966 v lavině ve Vysokých Tatrách a Miroslava Machoviče utrápila pomalá a o to horší nemoc, bránil se jí – jedl syrovou cibuli a až do posledních chvil svého života se vracel ke skalám, kde kdysi vytvářel ty nejtěžší cesty. Teskné je vyprávění o těch, kteří zdolávali nejtěžší stěny Pískovcových hor.

Teskné jsou i tabulky mrtvých lezců. Jedna starodávná je na Gahlerově věži a připomíná smrt bergsteigera Herberta Guhna, který se z této skály zřítíl ve dvacátých letech. Druhá je poté na dohled odtud na úpatí Liberecké věže. Připomíná mrtvou Zuzku Vondrouškovou, nese vročení 1991 a krátkou básničku o andělech.

Nedobré je zakončovat kapitulu o veselých skalních pánech smutným vyprávěním. Sedím totiž rozesmátý sluncem pod Libereckou věží v borůvčí, ve stěně je několik starších horolezců – ptáčků: Vláda Hanzl, Jirka Strnad a doktor Machálek, spíše skotačí než lezou, cestou ve stěně trousí vtípky. Zakláním hlavu, modré nebe vysoko nad skálou je jako nekonečné moře, příšerné vedro se line při zemi. Nasávám vůni skal, borůvek a borové smůly. Karabiny zvoní jako rolničky, hlas chlapů se odráží od stěny a nese se lesem. Zamávám skálolezcům a sbírám zpod skály malý kamínek, večer jej doma provrtám, hezky se bude vyjímat na šiji mé zelenooké dívky hrádecký pískovec.

O horalské ušlechtilosti

Lezení po skalách a horách je ušlechtilou zábavou, snoubí se v ní hrubá síla s nejčistší myslí, napnuté šlachy s lehkostí pohybů, řev nad zdoláním hory s tichou radostí při popisování vrcholové knížky zmrzlou tužkou v omrzlých prstech při prvním lednovém „Hore zdar“ – při prvním výstupu v novém roce. Lezení po lesních skalách má před mnoha jinými

Popova skála - dominanta Pískovcových hor

sparty tu výhodu, že se s ním nepojí skandování davů podél mantinelů, dopingové aféry, nafoukaní přeborníci krytých i nekrytých dvorců a drah, veliké peníze a národní hrdost. Horolezec leze především sám pro sebe a za sebe, na skálu mu nikdo nepomůže, dolů musí také sám. Proto k horolezcům nejvíce patří potrhané tepláky, propocené svetry, osahané cepíny, omlácené karabiny, pivo, sešmajdané botky, zlomeniny a kostivalová mast k jejich léčení, odřené klouby a na prsou modré odznaky s bílými obrysy hor.

Já si navíc horalství možná až příliš tvrdošjně spojuji s Rudolfem Kauschkou, celníkem, horolezcem, lyžařem, atletem, básníkem, spisovatelem a mistrem Evropy v jízdě na saních. Kauschka je jako červená nit, jeho jméno vystupuje z historie jako dobrý přízrak všude tam, kde jsou na Liberecku skály a hory. Narodil se 2. října 1883 v dnes již neexistující obci Fukov severně od Šluknova, později žil v Bílém Potoce a Liberci. Již jako student patřil k průkopníkům horolezectví v severních Čechách, měl tu úžasnou možnost stanout jako první na vrcholcích, kterých se předtím nedotkla ruka ani noha žádného jiného člověka. Byl poprvé tam, kam mohli předtím pouze ptáci a andělé. Kromě řady lužických a jizerských skal vylezl i několik velice těžkých věží v Českém ráji a později vystoupil i na vrcholy nejvyšších velikánů Alp. Aby toho nebylo málo, tak se s přáteli navíc ještě vydával na téměř nesmyslné dálkové pochody z Liberce na Sněžku, s cepíny se probíjeli neprůstupnými bílými pláněmi Krkonoš, dvacet čtyři hodin chodili v jednom kuse nahoru na Ještěd a zase dolů! Kauschka miloval extrémní výkony a také v nich vynikal, ale na rozdíl od některých svých následovníků všechny svoje namáhavé cíle vždy spojoval s intenzivním vnímáním

okolní přírody. V jeho slavné knize Wandern und Klettern (Vandrování a lezení) otiskl mimo jiné i řadu zvláštních básní, v nichž opěvuje nejen skály, ale i vůni rašelinišť, oblohu, lesy. O jeho vztahu ke sportu a přírodě svědčí i úryvek z úvodu knihy: „Dnes, kdy jedy a nákazy všeho druhu bují v lidu a život stále vzdalují krásnu a radosti, se nám nezdá nic důležitější než se ohlédnout zpátky tam, kde život jde svoji věčnou cestu v nejčistších a posvátných zákonitostech. A komu jednou vyrostla v srdci láska k přírodě, tomu se v očích odráží věci čistě, učí se jistě odlišit falešné pozlátko od pravého bytí, je mu neklamně známa neposkvřrněná opravdovost přírodního života a rád se odvrátí od nekončícího nečistého tance o zlaté tele.“ Těžko říci, do jaké míry byl sám Kauschka jen čistým a ušlechtilým člověkem. Jeho láska k horám je známa, o jeho životě se moc neví. Ze starých fotografií na nás po půl století hledí přísný pán s hlavou vystřihanou dle tehdejší módy, se svalnatýma nohama a tlustými vlněnými podkolenkami, nic více nám obrázky říci nedokáží. Je znám jen Kauschkův tesklivý osud. Po skončení války byl díky odsunu održěn od svých milovaných skal a hor a donucen vysídlit do alpského podhůří. Tam je také pohřben pod mohutným balvanem s všerikajícím nápisem „Mnoho cest vede k Bohu, jedna vede přes hory.“

Kauschkovo starodávné psaní o skalách a horách je jakousi biblí ušlechtilého horalství, čisté myslí a neupjatého smysluplného skotačení. Vyprávění o Pískovcových horách se proto cítím povinen zakončit citátem z jeho díla, ve kterém je v několika větách řečeno o horách, lesích a skalách vše: „Také příroda a hory jsou pouhou cestou k sobě samému – a nemůžeme zvolit cesty ryzejší a vznešenější. Ať o tom chceme mluvit, nebo mlčet. S horami je a zůstane spojeno něco nádherného i cosi hrozného. Odhalují nešetrně, jsou neklamným zrcadlem, před kterým nelze nic zatajit, nic zatajit. Dívají se na tebe očima, které dovedou najít tvé poslední a nejskrytější. Kdo před tímto pohledem dokáže rok co rok obstát, kdo po něm touží snad proto, aby mu dal poznat cenu vlastního života, tomu musel požeňnat laskavý osud. Toto zrcadlo, tento pronikavý pohled je neúprosně krutý.“ To je Kauschkova a teď už i moje horalská modlitbička. Horolezci šetří slova, a proto i já končím svoje rozvrklé vyprávění o Pískovcových horách, jejich skalách, lezcích a borůvkách, které barví zuby na modro.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA:

- FAJGL, Pavel; SIMM, Otokar; VRKOSLAV, Milan: **Jizerské hory** – horolezecký průvodce. Vrkoslav 1999.
- GIERACH, Erich a kol.: **Heimatkunde des Bezirkes Deutsch-Gabel in Böhmen I.** Heft. Verlag der Anstalt für Sudetendeutsche Heimatforschung. Reichenberg 1933.
- KIRSCH, F. W.: **Das Jeschken-Iser-Gebirge nebst Zittauer- und Kreibitzer-Gebirge.** C. C. Meinhold u. Soehne, Dresden.
- KAUSCHKA, Rudolf: **Wandern und Klettern.** Paul Sollors'Nachf., Reichenberg 1923.
Kolektiv: **Jahrbuch des Deutschen Gebirgs – Vereines für das Jeschken- und Isergebirge.** Reichenberg 1929.
Kolektiv: **Kronika odboru turistiky KČT Hrádek nad Nisou.**
- PAUDLER, A.: **Der neue Kammweg von Jeschken zum Rosenberge.** Leipa 1904.
- SCHLEGEL, B.: **Lauziger Gebirge nebst Jeschkengebirge.** Alexander Koehler. Dresden 1919.

SLOUKA, Vladimír a kol.: **Pískovcové skály v Čechách**, Severní Čechy, horolezecký průvodce.
Olympia, Praha 1980.
Vrcholové knížky z Ovrvégrů, poskytnuté Jiřím Zárybnickým.

Popova skála - jedinečná vyhlídka Pískovcových hor

Úryvek z knihy **HRÁDECKO - krajina na Nise**
V roce 2001 vydalo nakladatelství Petr Polda

text © Marek Řeháček, ilustrace © Petr Polda